

KAI KURIE METODINIO VADOVAVIMO LIETUVOS TSR BIBLIOTEKOMS SISTEMOS VYSTYMO KLAUSIMAI TSKP XXII SUVAŽIAVIMO NUTARIMŲ SVIESOJE

K. SINKEVICIUS

Naujoji TSKP Programa iškėlė didelius uždavinius tarybinei bibliotekininkystei toliau vystyti ir atveria jai plačias perspektyvas. Programoje numatoma toliau smarkiai pakelti materialinę kultūros įstaigų bazę, išplėsti bibliotekų ir skaityklų tinklą¹. Partijos XXII suvažiavime draugas N. Chruščiovas pranešime apie TSKP Programą kalbėjo: „Artimiausiais metais reikia įvykdyti stambias priemones, siekiant smarkiai išvystyti materialinę kultūros bazę — popieriaus fabrikus ir spaustuves, radiją ir televizijos centrus, teatrus, kino studijas ir kino teatrus, klubus ir bibliotekas. Suprantama, tai pareikalaus didelių materialinių išlaidų. Bet mūsų visuomenė, statanti komunizmą, nepagailės lėšų, kad kuo geriausiai būtų patenkinti kultūriniai tarybinių žmonių poreikiai“².

Partijos planai kultūros išvystymo srityje išplaukia iš bendrų Programos idėjų ir principų. Tarybų Sąjungoje darbo žmogus netrukus turės trumpiausią darbo savaitę pasaulyje. Daug daugiau laiko bus skiriama savišvietai, teatro, kino, muziejų lankymui ir pan. Žymiai daugiau laiko bus skiriama ir skaitymui bei bibliotekoms.

Žmogaus gyvenime knyga vaidina didžiulį vaidmenį, kuris ypatingai išauga šiuo metu, kada, TSKP Programos žodžiais tariant, „partija iškelia uždavinį auklėti visus gyventojus mokslinio komunizmo dvasia, siekdama, kad darbo žmonės giliai suprastų pasaulinio vystymosi eigą ir perspektyvas, teisingai suvoktų įvykius šalies viduje ir tarptautinėje arenoje, sąmoningai kurtų gyvenimą komunistiškai“³.

Pastaraisiais metais, vykdydamos TSKP CK nutarimus „Apie bibliotekų darbo būklę šalyje ir priemones jam pagerinti“ (1959 m. rugsėjo mėn.) ir „Dėl partinės propagandos šiuolaikiniame etape“ (1960 m. sausio mėn.), respublikos bibliotekos išplėtė savo veiklą ir pasiekė žymių rezultatų. Ypač išsivystė valstybinių masinių bibliotekų darbas. Jos mobilizavo jėgas ir skyrė dėmesį tam, kad knyga pasiektų kiekvieną šeimą, kad iš kiekvienos šeimos bibliotekose būtų bent po vieną suaugusį skaitytoją. Kaimo vietovių bibliotekos šį uždavinį įvykdė jau 1961 m. gegužės mėn. visuose respublikos rajonuose⁴. Skaitytojų skaičius išaugo

¹ Zr. Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Programa. V., 1961, p. 105.

² Chruščiovas N. Apie Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Programą. V., 1961, p. 82.

³ Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Programa, p. 95.

⁴ Zr. „Bibliotekų darbas“, 1961, Nr. 6, p. 1

ir miestų bibliotekose. 1958 m. visos valstybinės masinės bibliotekos aptarnavo 546 400 skaitytojų, o 1960 m.— jau 795 700 skaitytojų, 1961 m.— 1 035 500 skaitytojų⁵.

Knygos nunešimas į kiekvieną šeimą — respublikos bibliotekininkų dovana TSKP XXII suvažiavimui. Šis bibliotekų laimėjimas buvo atžymėtas ir įvertintas LKP XIII suvažiavime. Drg. A. Sniečkus jį minėjo savo kalboje ir TSKP XXII suvažiavime. Lietuvos bibliotekininkų pastangas aukštai įvertino TSRS Kultūros ministerijos kolegija⁶. Mūsų respublikos bibliotekų patyrimui išnagrinėti 1961 m. gruodžio 12—21 d. buvo organizuotas Visasąjunginis respublikinių bibliotekų metodinių darbuotojų pasitarimas Kaune.

Tačiau pasiekieji rezultatai tėra darbo pradžia. Kaip nurodė dar 1961 m. rugsėjo 1 d. savo atsišaukime respublikinio bibliotekų darbuotojų seminaro dalyviai, „TSKP naujosios Programos projektas... bibliotekų darbuotojus šaukia naujiems žygiams. Sekantis mūsų darbo etapas — plečiant įtakos sferą, aptarnauti knyga kiekvieną gyventoją, visapusiškai pagerinti bibliotekų darbo turinį“⁷. Komunizmo statybos interesai reikalauja, kad jau netolimoje ateityje bibliotekinė knyga ne tik kad pasiektų kiekvieną žmogų, bet ir organiškai įaugtų į jo buity, intensyviai padėtų jam mokslė bei darbe, turtintų jo dvasinį gyvenimą, užpildytų laisvalaikio dalį.

Vystant bibliotekų darbą, svarbų vaidmenį vaidina metodinė pagalba. Metodinę pagalbą sudaro auklėjamojo, gamybinio bei mokomojo pobūdžio priemonių visuma, kuriomis siekiama pagerinti bibliotekų darbą, kelti darbuotojų kvalifikacijas bei taupyti jų darbo laiką.

Tarybinėje bibliotekininkystėje metodinės pagalbos klausimai iškilo jau pirmaisiais metais po Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos, kuriant naują tarybinę biblioteką, sprendžiant bibliotekų administracinio vadovavimo klausimus. V. Leninas savo kalbose bei raštuose bibliotekų darbo klausimais ypatingai artimai rišo bibliotekų tinklo sudarymo, jų administracinio priklausomumo ir kitus klausimus su bibliotekų darbo uždaviniais ir turiniu. Eilėje V. Lenino laiškų bei dokumentų, kuriuose keliama nauji bibliotekų darbo uždaviniai, duota taip pat ir nurodymų, kaip tuos uždavinius įvykdyti.

Kuriant ir vystant šalyje bibliotekų tinklus, jų administravimo organai organizuodavo kartu ir metodinę pagalbą pavaldžioms bibliotekoms. Tuo būdu, kaip pažymėjo TSRS Valstybinės V. I. Lenino v. bibliotekos direktoriaus pavaduotoja A. Chrenkova, kalbėdama mokslinėje sesijoje, skirtoje lenininių dekretų bibliotekininkystės klausimais 40-mečiui pažymėti, „remiantis lenininiais nurodymais, metodinis darbas Tarybų Sąjungoje suprantamas kaip viena iš svarbiausių viso bibliotekų darbo valstybinio vadovavimo pusių“⁸.

Lietuvos TSR bibliotekų metodinio vadovavimo sistema sukurta pokariniu laikotarpiu. Labiausiai išsivysčiusi yra valstybinių masinių bibliotekų tinklo metodinio vadovavimo sistema. Į ją įeina LTSR Valstybinė respublikinė biblioteka, veikianti kaip metodinis centras nuo 1948 metų, Vilniaus, Kauno, Šiaulių ir Klaipėdos viešosios bibliotekos, sukurtos 1950 m. kaip sritinės bibliotekos ir nuo to paties laiko veikiančios kaip metodiniai centrai, ir rajoninės bibliotekos, aktyviais metodiniais centrais

⁵ Žr. Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Planų-finansų skyriaus Archyvas (toliau — KM.— P-FA). Forma Nr. V—III-s už 1958, 1960 ir 1961 metus.

⁶ Žr. TSRS Kultūros ministerijos kolegijoje.—„Bibliotekų darbas“, 1961, Nr. 9, p. 16.

⁷ „Bibliotekų darbas“, 1961, Nr. 9, p. 1.

⁸ К 40-летию Ленинских декретов по библиотечному делу.—«Библиотекарь», 1961, № 2, с. 10.

tapusios tik nuo 1953—1955 metų, kai sustiprėjo jų kadrai ir materialinė bazė.

Respublikoje veikia taip pat ir žinybiniai metodiniai centrai: medicininų bibliotekų — Valstybinė mokslinė medicinos biblioteka, aukštųjų ir specialiųjų vidurinių mokyklų bibliotekų — Vilniaus Valstybinio V. Kapusko v. universiteto Mokslinė biblioteka, akademinų bibliotekų — LTSR Mokslų akademijos Centrinė biblioteka, techninių bibliotekų — Centrinė mokslinė-techninė biblioteka. Pastaruoju metu kuriama Centrinė mokslinė žemės ūkio biblioteka, kuri vykdys ir metodinio vadovavimo centro žemės ūkio bibliotekoms funkcijas. Kuriamas taip pat ir profsąjunginių bibliotekų metodinis centras.

Metodinio vadovavimo sistemos sukūrimas — žymus mūsų bibliotekininkystės laimėjimas. Tačiau tai nereiškia, kad esami metodiniai centrai yra visiškai pajėgūs įvykdyti tuos uždavinius, kuriuos kelia planai bibliotekų darbui pagerinti dabartiniu laikotarpiu. TSKP CK nutarime „Apie bibliotekų darbo būklę šalyje ir priemonės jam pagerinti“ reikalaujama „daryti viską, kas galima, kad be paliovos didėtų skaitytojų skaičius, kad geriau ir pilniau būtų išnaudojami knygų fondų lobiai... Tegu kiekviena knyga atneša naudos kiek galima didesniai skaitytojų skaičiui!“ Centro Komitetas nurodė, kad „bibliotekos turi tapti tikrais politinių, bendrojo lavinimo, mokslinių-techninių, žemės ūkio ir profesinių žinių masinės propagandos centrais, partinių organizacijų atramos punktais, komunistiškai auklėjant darbo žmones“⁹. Šie uždaviniai su nauja jėga skamba dabar, TSKP XXII suvažiavimo nutarimų šviesoje, dabar, kada respublikos bibliotekininkai kovoja už tai, kad visos bibliotekos gerai dirbtų ir nebūtų nė vienos vidutinės bei atsiliekančios bibliotekos.

Nauji bibliotekų vystymo uždaviniai reikalauja metodinį darbą respublikoje organizuoti taip, kad kiekviena biblioteka, nežiūrint jos darbo apimtį, pobūdžio ar administracinio priklausomumo, jaustų nuolatinį metodinį poveikį, atitinkantį jos tipą, uždavinius, darbo profilį bei pajėgumą, kad kiekvienas bibliotekininkas, kur jis bedirbtų, keltų savo kvalifikaciją, kad jis būtų patvirtinamas, aprūpinamas literatūra, kad visas pažangus bibliotekų darbo patyrimas laiku būtų pastebimas, išnagrinėjamas ir paskleidžiamas, o visi bibliotekininkai mobilizuojami dirbti pagal pirmūnų pavyzdį.

Nors respublikoje veikia gausus metodinių centrų tinklas, kai kurios bibliotekos tik formaliai įtrauktos į metodinio vadovavimo sistemą; dar yra grupės tik epizodišką pagalbą gaunančių bibliotekininkų. Net ir labiausiai išsivysčiusioje valstybinių masinių bibliotekų metodinio vadovavimo įstaigų sistemoje esama spragų, ir ne visos bibliotekos gauna intensyvią pagalbą. Turima mintyje miestų, taip pat skaitytojus vaikus aptarnaujančios bibliotekos.

Metodiniame darbe skiriame dvi puses: 1) atitinkamų klausimų ir darbo patyrimo nagrinėjimą, taip pat specialiosios literatūros bei metodinės medžiagos paruošimą (mokslinis-metodinis darbas) ir 2) nuolatinį organizavimą įvairių metodinio poveikio priemonių — seminarų, konsultacijų, išvykų į vietas ir t. t. (metodinė-praktinė pagalba).

Miesto bibliotekų darbo specifiką sudaro techninės literatūros propagavimas ir pramonės aptarnavimas knyga. Šiais klausimais turima ypatingai mažai literatūros ir metodinių nurodymų. Neišnagrinėtas, nenušviestas ir darbo patyrimas. Nesama ir specialių pajėgių centrų, kurie teiktų miesto bibliotekininkams nuolatinę metodinę pagalbą.

Iki šiol metodinę pagalbą miesto bibliotekoms bandė organizuoti savo jėgomis miestų kultūros skyriai. Tačiau išaugus darbo apimčiai, jie

⁹ Bibliotekų lobius — liaudžiai.— „Tiesa“, 1959, spalio 3.

praktiškai negali pakankamai jėgų skirti metodiniam darbui. Be to, kultūros skyrius, kaip administravimo organas, neturi reikiamos bazės suteikti pagalbą pačiais svarbiausiais klausimais — bibliotekų darbo turinio bei knygos propagavimo klausimais.

Nuolatinės metodinės pagalbos miesto bibliotekoms centro vaidmenį bandė vaidinti viešosios bibliotekos. Metodistai lankydavo miesto bibliotekas, bibliotekininkai buvo kviečiami į bendruosius zoninius seminarus ir organizuojami atskiri seminarai miesto bibliotekininkams. Tačiau ši pagalba nėra pakankamai reguliari ir diferencijuota. Viešosios bibliotekos, pagrindinį savo dėmesį skirdamos rajoninių ir kaimo bibliotekų darbui išvystyti, dabartinėmis sąlygomis nedaug jėgų gali skirti miesto bibliotekų darbo klausimams nagrinėti ir nuolatinei pagalbai joms teikti.

Miesto bibliotekų metodinį vadovavimą reikėtų sutvarkyti broliškųjų respublikų pavyzdžiu. Stambiuose miestuose būtina turėti centrinės miestų bibliotekas. Pvz., Baltarusijos TSR 6 miestai — Pinskas, Bobruiskas ir kt. — turi centrinės miestų bibliotekas¹⁰. Tokiomis bibliotekomis Kaune galėtų tapti 6-oji, o Vilniuje — 2-oji, 3-oji, 4-oji ar kuri kita biblioteka, atitinkamai pakeitus jų uždavinius, išskyrus metodistų etatus ir sustiprinus jas kvalifikuotais darbuotojais, išskyrus būtinas metodiniam darbui lėšas.

Centrinė miesto biblioteka savo sutvarkymu ir knygos propagavimu turėtų tapti metodiniu pavyzdžiu kitoms miesto bibliotekoms, kad čia atvykę jų darbuotojai galėtų pasimokyti. Be to, šioje bibliotekoje turėtų būti koncentruojamas visas metodinis darbas — rengiami reguliariūs diferencijuoti seminarai miesto bibliotekų darbuotojams, teikiamos konsultacijos, apibendrinamas bibliotekų darbo patyrimas ir t. t.

Kiti stambieji respublikos miestai — Klaipėda, Šiauliai ir Panevėžys — turi negausius valstybinių masinių bibliotekų tinklus (2—5 bibliotekos). Jų darbo metodinį vadovavimą galima užtikrinti miesto kultūros skyrių, viešųjų bibliotekų bei tarpžinybinių bibliotekinių tarybų jėgomis, koordinuojant ir suderinant veiksmus, išnagrinėjus visą tą teigiamą patyrimą, kuris atskiruose miestuose yra susikaupęs, ir pasinaudojant juo. Tačiau ir šiuose miestuose būtų tikslinga sudaryti bibliotekų laipsniškumą, išskirti atramines bibliotekas. Jose būtų galima intensyviau kompleksuoti metodinę literatūrą, organizuoti pradedančiųjų bibliotekininkų apmokymus ar praktikumus ir pan. Šiuo požiūriu vertas dėmesio kai kurių RTFSR sričių patyrimas¹¹, kur netgi tarp kaimo bibliotekų nustatomas laipsniškumas — jeigu vienos apylinkės teritorijoje yra kelios kaimo bibliotekos, tai vieną jų skiriama atramine, jai pavedama teikti pagalbą kitoms bibliotekoms. Mūsų miestų atraminės bibliotekos prireikus ilgainiui galės peraugti į centrinės bibliotekas.

Skaitytojus vaikus aptarnauja įvairios bibliotekos: valstybinės masinės (miesto, kaimo, vaikų), profsąjunginės, mokyklinės. Valstybinės masinės bibliotekoms pagalbą darbe su vaikais organizuoja Lietuvos TSR Valstybinės respublikinės bibliotekos vaikų literatūros skyrius. Kaimo bibliotekoms pagalbą teikia rajoninės vaikų bibliotekos. Tačiau šis darbas dar nėra išvystytas. Rajoninių vaikų bibliotekų metodinio vadovavimo objektas platesnis, negu kad rajoninių bibliotekų suaugusiems, — jos turi padėti ne tik kaimo, bet ir mokyklinėms bibliotekoms. Tuo tarpu galimybių jos turi daug mažiau už pastarąsias — mažiau darbuotojų, silpnėnė materialinė bazė, mažiau specialiosios literatūros ir metodinių nurody-

¹⁰ Зг. Мосенжник М. Обзор работы городских библиотек БССР за 1960 год. Минск, 1961, с. 6.

¹¹ Зг. Лиховид Р. Я. Состояние и перспективы развития библиотечной сети на селе. — В кн.: «Труды Гос. б-ки СССР им. В. И. Ленина». Т. V. М., 1961, с. 49—50.

my. Todėl neatsitiktinis dalykas, kad rajoninių vaikų bibliotekų vaidmuo metodinio vadovavimo sistemoje nepalyginamai mažesnis, negu kad rajoninių bibliotekų suaugusiems. Štai ką rodo specialios anketos duomenys, surinkti iš respublikos 26 rajonų: 1961 metais šių rajonų rajoninių bibliotekų darbuotojai suteikti metodinei pagalbai vietose į kaimą buvo komandiruoti 1870 kartų 2964 dienoms, o rajoninių vaikų bibliotekų darbuotojai — 510 kartų 778 dienoms.

Neišnagrinėti ir neapibrėžti rajoninių vaikų bibliotekų metodinio darbo klausimai. Netgi parankinių aparatų — metodinių kampelių — klausimas vaikų bibliotekose dar nėra išspręstas. Metodiniam darbui, kaip yra žinoma, reikalinga medžiaga apie metodinio vadovavimo objektus — bibliotekų planai ir ataskaitos, seminarų protokolai ir kt. Visą šią medžiagą apie kaimo bibliotekas išsamiai renka rajoninė biblioteka. Ir dėl to iškilusi dilema — dubliuoti šią medžiagą abiejose bibliotekose ar palikti vaikų bibliotekas esamomis sąlygomis be pilnaverčių parankinių metodinio darbo aparatų.

Respublikoje veikia 3890 mokyklinių bibliotekų. Jų darbuotojams Respublikinis mokytojų tobulinimosi institutas rengia kursus Vilniuje bei rajonų centruose, tačiau jie nėra reguliarūs, nesudaro sistemos ir metodinio vadovavimo problemos neišsprendžia. Metodinę pagalbą mokyklinėms bibliotekoms turi teikti valstybinių masinių bibliotekų metodinio vadovavimo sistema, visų pirma, rajoninės vaikų bibliotekos. Tačiau pastarųjų metodinis darbas, kaip minėjome, nėra išvystytas. Tuo būdu, mokyklinių bibliotekų darbuotojai teigiamai epizodišką pagalbą. Antai iš apklaustųjų įvairių rajonų 47 mokyklų bibliotekininkų rajoniniuose seminaruose per išstisus 1960 metus dalyvavo 31, iš kurių 21 — tik po vieną kartą. Specialios anketos duomenimis, gautais iš 40 rajonų, 1960 m. trečiojo ketvirčio seminare mokyklų bibliotekininkai nedalyvavo 17-je rajonų, o 14-je rajonų dalyvavo po vieną kitą. Padėtis nepasikeitė ir 1961 metais: mokyklinių bibliotekų darbuotojai pirmojo ketvirčio rajoniniuose seminaruose dalyvavo tik 11-je rajonų iš 30 rajonų, iš kurių žinias mums pavyko surinkti, antrojo ketvirčio seminaruose — 12-je rajonų iš 28, trečiojo ketvirčio — 7-se iš 30 rajonų ir t. t.

Lietuvos TSR Švietimo ministerijos bibliotekų tinklas dar neturi savo metodinio centro, kuris padėtų bibliotekininkams propaguoti knygą, keltų jų kvalifikacijas, aprūpintų specialiąja literatūra, kontroliuotų jų darbą, rūpintųsi bibliotekų reikalais ir t. t. Iki šiol dar nepradėta ruošti darbuotojai mokyklinėms bibliotekoms, mokyklinės bibliotekos neturi „Bibliotekinės technikos minimumo“, o „Mokyklos bibliotekininko vadovėlio“ išleidimas neleistinai užtęstas.

Metodinio vadovavimo vaikų ir mokyklinėms bibliotekoms klausimą reikia spręsti kompleksiškai ir su perspektyva. Jo sprendimas priklauso nuo to, kur ateityje bus koncentruojamas vaikų aprūpinimas knyga.

Politechnizuojant vidurinę mokyklą ir priartinant ją prie gyvenimo bei plečiant gamybinį apmokymą, knyga mokytojų procese vaidina vis didesnę vaidmenį. Mokinys žinias semia ne vien tik iš pamokų, bet ir iš knygų, savarankiškai jas skaitydamas. Ir kas kitas, jei ne mokyklos bibliotekininkas, atskirų dalykų mokytojams padedant, susiejęs knygos propagavimą su visu pedagoginiu procesu, gali pasiekti geriausių rezultatų, panaudojant knygą ir vadovaujant vaikų skaitymui. Kas, pavyzdžiui, jeigu ne chemijos mokytojas, gali geriau rekomenduoti knygą apie chemiją, geografijos ar istorijos mokytojas — istorinę, geografinę bei politinę knygą, ir t. t. Ir jis turi ir gali ne tik propaguoti knygą, bet ir pasiekti, kad knyga būtų perskaityta ir suprasta. Todėl visai logiška manyti, kad vaikų aprūpinimas knyga ateityje vis labiau koncentruosis mokyklinėse biblio-

tekose. Už tai pasisako ir spauda¹². Tai jau pastebima eilėje respublikos rajonų.

Mokyklinių bibliotekų vystymuisi įtakos turės ir TSKP Programoje numatytas spartus mokyklų-internatų tinklo plėtimas bei stambių kolūkinių gyvenviečių statyba. Stambiose gyvenvietėse veiks ir stambios, daugia-kompleksinės mokyklos, kuriose patogiau yra organizuoti bibliotekinį darbą, negu kad smulkiose vieno ar dviejų kompleksų mokyklose. Tuo tarpu internatai, būdami visiškai atsakingi už mokinių auklėjimą, organiškai yra suinteresuoti panaudoti auklėjimui biblioteką ir vadovauti skaitymui.

Vaikų perdavimas aptarnauti knyga į mokyklinės bibliotekas padeda gerinti ne tik vadovavimą vaikų skaitymui, bet ir kaimo bibliotekų darbą. Vystantis žemės ūkiui, vis labiau jį mechanizuojant ir elektrifikuojant, kylant kolūkiečių ir tarybinių ūkių darbuotojų kultūriniam-techniniam lygiui, kaimo bibliotekininko darbo baras darosi vis platesnis ir atsakingesnis. Atsakykamas aptarnauti vaikus leis koncentruoti dėmesį į suaugusiųjų skaitymo kultūros ugdymą ir į knygos panaudojimą gamyboje. Be to, tai leis diferencijuoti ir racionalizuoti bibliotekinių kadrų paruošimą. Šie motyvai verčia mus abejoti, ar pagrįstos yra kai kurių autorių mintys, kad, esą, tikslinga perduoti vaikus mokyklinėms bibliotekoms tik laikinai, kol sutvirtėsiančios kaimų bibliotekos¹³.

Vaikų perdavimas aptarnauti mokyklinėms bibliotekoms — palaiapsniškas procesas. Prieš perdavimą būtina sustiprinti ir atitinkamai paruošti mokyklinės bibliotekas. Šiam darbui turi vadovauti pajėgus metodinis centras. Toks centras galėtų būti Centrinė mokslinė-pedagoginė biblioteka, kurios sukūrimu jau dabar reikia pradėti rūpintis.

Centrinė mokslinė-pedagoginė biblioteka turėtų būti panaši į broliškosiose respublikose esančias respublikines (arba sritis) vaikų bibliotekas, tačiau ji turėtų priklausyti ne Kultūros, o Svetimo ministerijai. Jos fonduose greta išsinaus vaikų literatūros rinkinio turėtų būti koncentruojama literatūra pedagogikos klausimais, kad būtų galima aptarnauti ne tik vaikus, bet ir mokytojus, aukštųjų bei specialiųjų vidurinių mokyklų dėstytojus, studentus, rašytojus ir visus tuos, kurie domisi pedagogikos, vaikų skaitymo ar vaikų literatūros klausimais. Centrinė mokslinė-pedagoginė biblioteka turėtų būti mokslinis-metodinis centras, tyrinėjantis vaikų skaitymo, vaikų literatūros leidimo, mokyklinių bibliotekų fondų sukaupimo ir kitus klausimus ir tuo pagrindu metodiškai vadovaujantis visoms vaikų aptarnaujančioms bibliotekoms respublikoje tiek betarpiškai, tiek ir per rajonines metodinio vadovavimo grandis.

Vaikų perdavimas aptarnauti mokyklinėms bibliotekoms ir Centrinės mokslinės-pedagoginės bibliotekos sukūrimas pakeis rajoninių vaikų bibliotekų funkcijas ir administracinį priklausomumą. Paaiškės ir jų metodinio darbo apimtis. Rajoninė vaikų biblioteka turės vykdyti tokias pačias metodinio vadovavimo funkcijas mokyklinių bibliotekų atžvilgiu, kaip kad rajoninė suaugusiųjų biblioteka kaimo bibliotekų atžvilgiu, tik, žinoma, naudodama savitas, specifines darbo formas. Be to, vaikų bibliotekos turės aprūpinti mokyklinės bibliotekas trūkstantomis knygomis, būti TBA bei kilnojamųjų bibliotekėlių organizavimo centrais.

¹² Žr. pvz.: Inčičuraitė V. Mokyklinės bibliotekos ateitis.— „Bibliotekų darbas“, 1960, Nr. 6, p. 26—27; Sinkevičius K. ir Petrauskas A. Biblioteka ir skaitytojas.— „Vakarinės naujienos“, 1961, rugs. 26; Медведева Н. Помните ли вы о школьниках? — «Библиотекарь», 1961, № 4, с. 55—59; ir kt.

¹³ Pavyzdžiui, N. Medvedeva teigia: „Mūsų požiūriu, vadovavimo vaikų skaitymui perdavimas mokyklinėms bibliotekoms arba suvaržymas vaikams naudotis kaimo biblioteka — tik laikina priemonė. Ji gali būti pateisinta tik tuo, kad netinkami vaikiškos literatūros fondai, kad nėra sąlygų vadovauti vaikų skaitymui kaimo bibliotekoje“.— Медведева Н. Помните ли вы о школьниках? — «Библиотекарь», 1961, № 4, с. 57

Tuo būdu, siekiant sustiprinti pagalbą visoms respublikos bibliotekoms, būtina išplėsti metodinio vadovavimo centrų tinklą. „Metodinių centrų gausumas ir įvairumas — dėsningas reiškinys šiuolaikiniame etape ir išplaukia iš bibliotekų tipų įvairumo bei diferencijuoto vadovavimo joms principų“¹⁴.

Tačiau ir po šitokio pertvarkymo dar liks bibliotekų tinklų, neturinčių savų metodų ir centrų. Respublikoje veikia keli šimtai bibliotekų, priklausančių įvairioms žinyboms ir sudarančių atskirus tinklus. Kai kuriuose tinkluose tėra po dvi—tris bibliotekas. Daugiausia bibliotekų turi: Automobilių transporto ir plentų ministerija — 30 bibliotekų, Miškų ūkio ir miško pramonės ministerija — 36 bibliotekas, Vyriausioji profesinio-techninio mokymo valdyba — 22 bibliotekas, Statybos ministerija — 16 bibliotekų ir t. t.

Metodinio vadovavimo centrų uždavinys — išaiškinti visus respublikos bibliotekų tinklus ir pasiskirstyti veiklos sferomis. Savų centrų neturinčias bibliotekas, atsižvelgiant į jų darbo uždavinius bei pobūdį, reikia paskirstyti tarp veikiančių metodinių centrų, pavyzdžiui, mokymo įstaigų bibliotekas skirti Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. universiteto Mokslinei bibliotekai arba Centrinei mokslinei-pedagoginei bibliotekai, mokslinio tyrimo įstaigų bibliotekas — LTSR MA Centrinei bibliotekai, gamyklų technines bibliotekas — Centrinei mokslinei-techninei bibliotekai ir t. t. Šį pasiskirstymą būtina patvirtinti abipusiais žinybų susitarimais, numatant metodinės pagalbos teikimo tvarką, įgaliojimus ir t. t. Metodiniai centrai turėtų taip pat išaiškinti, ar reikalinga sukurti jiems priskirtuose bibliotekų tinkluose savarankiškus metodinius centrus, kokio pobūdžio jie turėtų būti (centrinės ar atraminės bibliotekos), ir koks jų santykis su kitais metodiniais centrais.

Stiprinant metodinį vadovavimą respublikos bibliotekoms, svarbu yra išvystyti jau veikiančių bei kuriamų metodinių centrų veiklą. Ypač svarbu yra išvystyti profsąjunginių bibliotekų metodinio centro darbą ir tuo pagrindu žymiai pakelti šių bibliotekų vaidmenį bendroje bibliotekų sistemoje. Šių bibliotekų darbas mūsų respublikoje dar labai neišvystytas. Antra vertus, kaip nurodyta TSKP Programoje, „reikia, kad visuomeninės organizacijos plačiau dalyvautų kultūros, sveikatos apsaugos ir socialinio aprūpinimo įstaigų valdyme; artimiausiais metais perduoti jų žiniai vadovavimą žiūrovinėms įstaigoms, klubams, bibliotekoms ir kitoms kultūros švietimo įstaigoms, kurios yra valstybės žinioje“¹⁵. Profsąjunginių bibliotekų darbas turi pagerėti taip, kad jos taptų pavyzdžiu kitoms bibliotekoms, kad kitos žinybos galėtų akivaizdžiai įsitikinti tuo, jog bibliotekų perdavimas visuomeninių organizacijų žiniai tik sustiprins jų darbą.

Metodinio vadovavimo vystymo uždaviniai bei centrų tinklo plėtimas reikalauja glaudžiai koordinuoti jų veiklą, kolegijiškai nagrinėti ir spręsti bibliotekininkystės problemas, plačiau remtis bibliotekų darbuotojais, aktyvu. Reikia taip pat peržiūrėti atskirų metodinio poveikio formų panaudojimo diapazoną; suderinti jas tarpusavyje, sudaryti sistemą, kuri apimtų kiekvieną biblioteką, vystytų jų darbą, keltų atsiliekančias bibliotekas iki pirmaujančiųjų lygio.

TSKP CK nutarimo „Apie bibliotekų darbo būkle šalyje ir priemones jani pagerinti“ vykdymas buvo rimtas egzaminas ne tik respublikos bibliotekininkams, bet ir metodistams. Kaip patvirtino Visasąjunginio respublikinių bibliotekų metodinių darbuotojų pasitarimo Kaune dalyviai, gražiuose

¹⁴ К 40-летию Ленинских декретов по библиотечному делу.— «Библиотекарь», 1961, № 2, с. 10.

¹⁵ Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Programa, p. 88.

mūsų bibliotekų darbo laimėjimuose yra ir metodistų darbo dalis. Prieš akis respublikos metodistams nepalyginamai sunknesnis egzaminas — per-tvarkyti ir išvystyti bibliotekų darbą TSKP naujosios Programos dvasia. Jis reikalauja ir atitinkamai sukaupti jėgas bei jas išdėstyti.

Vilniaus Valstyb. universitetas
Bibliotekininkystės katedra

Iteikta
1962 m. vasario mėn.

**НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ
МЕТОДИЧЕСКОГО РУКОВОДСТВА БИБЛИОТЕКАМИ ЛИТОВСКОЙ ССР
В СВЕТЕ РЕШЕНИЙ XXII СЪЕЗДА КПСС**

К. СИНКЕВИЧЮС

Резюме

Выполняя постановление ЦК КПСС «О состоянии и мерах улучшения библиотечного дела в стране» (сентябрь 1959 г.), за последние годы в области библиотечного строительства были достигнуты значительные результаты. Число читателей в одних только государственных массовых библиотеках выросло с 546 400 в 1958 году до 1 035 500 в 1961 году. Одновременно углублялось содержание работы библиотек, воспитывались кадры и сплачивался актив, повышался авторитет библиотекаря как пропагандиста книги и знаний. Задача доведения книги до каждой семьи была выполнена в сельской местности в мае 1961 года в целом по республике.

В деле развития работы библиотек республики большую роль сыграли методические центры. В результатах работы библиотек — доля труда методистов.

Решения XXII съезда КПСС и новая Программа партии поставили перед библиотеками новые грандиозные задачи. Библиотеки призваны добиваться того, чтобы книга прочно вошла в жизнь каждого советского человека и помогала ему работать, сознательно строить жизнь по-коммунистически.

Новые задачи поставлены и перед системой методического руководства. Методические центры призваны добиваться того, чтобы не было ни одной отстающей или средней библиотеки, чтобы все библиотеки, независимо от их профиля и ведомственной подчиненности, ощущали непрерывное методическое воздействие, цель которого — поднять уровень пропаганды книги, повысить квалификации библиотекарей, распространить опыт передовиков и мобилизовать всех работать по их примеру.

Для развития методической помощи библиотекам необходимо укреплять и совершенствовать систему методического руководства в республике. По примеру организации методической работы в крупных городах других республик нужно создать методические центры — Центральные городские библиотеки в Вильнюсе и Каунасе. Необходимо также создать методический центр сети школьных библиотек республики в виде Центральной научно-педагогической библиотеки. В связи с ростом роли самостоятельной работы школьника над книгой и ответственности за руководство детским чтением, а также в связи с расширением сети школ-интернатов роль школьных библиотек непрерывно возрастает, эти библиотеки требуют более интенсивного и дифференцированного методического руководства.

Перед методистами республики стоят задачи также развивать работу методических центров, координировать их действия, распределить между собой те сети ведомственных библиотек, которые не имеют своих центров методического руководства.

От четкого распределения методических сил и согласованности их действий, от расширения и усовершенствования системы методического руководства в большой мере зависит успех поднятия работы всех библиотек республики на новый уровень, необходимый в период строительства коммунизма.
